

Werner Rehkopf az eltérő hangolási módok könnyebb összehasonlíthatósága végett egy rövid összefoglalásban adja közre *a temperálások ábrázolására* vonatkozó javaslatait.

A *Szentpétervári Filharmónia nagytermének Walcker-orgonája* eredetileg a Szülészeti és Nőgyógyászati Intézet hangszere volt. 1903-ban Dmitrij Ott professzor azért építtetett egy hárommanuális, 47 regiszteres orgonát, mert hanghullámainak az emberi emésztésre gyakorolt hatását kívánta vizsgálni, valamint terápiás célokra akarta fordítani a szobákba telefonvezetéken eljuttatott orgonazenét. Az orgona 1931-ben került át a Filharmónia épületébe. Az 1972-es átépítést követően, a kilencvenes évek elejére a hangszer katasztrofális állapotba került. 1997-ben az orgona restaurálásáról döntöttek. A kivitelező Klais-orgonagyár Walcker korabeli építésmódját is figyelembe véve, a megmaradt 30 eredeti változat felhasználásával igyekezett az orgona egykori állapotát megközelíteni. Szentpétervár valaha legnagyobb Walcker-orgonáját a német kormány állíttatta helyre, tekintettel a két ország szoros kulturális kapcsolataira. (Szentpéterváron 1840 és 1917 között huszonhét Walcker-orgona épült.)

A „*Kis tanulmányok, beszámolók, tudósítások*” rovatból egyebek mellett arról értesülünk, hogy szülővárosában teret neveztek el Dom Bedosról. Az 1709-ben született, meghatározó jelentőségű orgonaépítőről, enciklopédia-íróról (L'art du facteur d'orgues) a dél-franciaországi Caux lakói nagyszabású ünnepség (kiállítások, előadások, ünnepi szentmise, koncert) keretében emlékeztek meg.

A Német Orgonaszakértők Egyesülete (VOD) 2004-ben Hamburgban tartotta éves ülését. A német orgonaépítészet szereplőinek az utóbbi években komoly feladata, hogy elősegítsék a háború után épült orgonák iránti felelősség kialakítását a zenésztársadalomban. Ezt szolgálta konferenciájuk témaválasztása is: „Az orgonamozgalm fogadtatása” (*Die Rezeption der Orgelbewegung*).

Méhes Balázs

Praeconia I (2006/1), II (2007/1–2)

Új szakfolyóirattal gazdagodott a magyar liturgiatudomány a *Praeconia* révén. A liturgikus „hírharsona” az Exsultet, a húsvéti gyertya megáldása újabb megjelöléséről (*Praeconium paschale*, azaz húsvéti örömhírhirdetés) kapta nevét. Első száma 2006-ban jelent meg, de a kezdeményezés hosszú ideig megrekedtnek látszott. Az eredetileg a Pécsi Püspöki Hittudományi Főiskola által kiadott számot legföljebb a szerkesztők-szerzők tudták terjeszteni, az intézményi környezet a magyar egyházban időközben sokat változott, és az első szám megjelenésekor még szerveződési szakaszában lévő, de tulajdonképpeni kiadónak tekintett Magyar Liturgiatudományi Társaság sem jutott el —legalábbis egyelőre— a hivatalos megalakulásig. Azt, hogy a folyóirat második száma

mégis megjelent, elsősorban Füzes Ádámnak köszönhetjük, aki magára vállalta a felelős szerkesztői tisztséggel járó fáradalmakat.

Különösen fontos méltatnunk a Praeconiát itt, a *Magyar Egyházzene* hasábjain, hiszen az elmúlt, közel másfél évtizedben lapunk volt az egyetlen periodikum, amely rendszeresen közölt a liturgiatudomány körébe tartozó írásokat, sőt —megtévesztő főcíme ellenére— kezdettől fogva „*egyházzenei és liturgikai folyóirat*”-ként határozta meg önmagát. A két kiadvány a jövőben egymás mellett fog élni, és ha nem pusztán a magyar nyelvű szakfolyóiratok egyébként is jelentékeny, olykor fölös mennyiségét kívánják gyarapítani, érdemes szoros kapcsolatot tartaniuk, és törekedniük egymás kiegészítésére, illetve saját érdeklődési körük pontosabb megrajzolására. A Praeconia megjelenését és eddigi tartalmát e tekintetben háromszorosan is üdvözölhetjük. Egyrészt azért, mert benne a liturgiára vonatkozó „civil” érdeklődés végre megerősítést nyert az intézményes egyházi élet részéről (tavaly óta az MKPK Liturgikus Bizottságának lapjáról beszélhetünk). Másrészt azért, mert már az első két számból is nyilvánvaló: nem valamelyik liturgikus irányzat használja szócsövének a Praeconiát, vagyis a két lap nem „pártállásban”, hanem tárgyában, tárgyának árnyalataiban és szempontjaiban fog különbözni egymástól, miközben mindkettő megmarad a hagyományosan egyházas értékrend, ugyanakkor viszont az építő sokoldalúság elkötelezett hívének. Harmadrészt azért, mert a Praeconiában végre méltó helyet kapnak azok a szigorú értelemben hittudományos, vagy a kortárs liturgia eseményeit követő szövegek, amelyeknek a Magyar Egyházzene inkább művészeti, történeti és fenomenológiai érdeklődésénél fogva nem adhatott érdemben helyet.

Mielőtt az új lapszám ismertetésére térnénk, vázlatosan összegezzük az egy évvel ezelőtt megjelent, első szám tartalmát is. Ennek első öt tanulmányát egy 2005 novemberében, Pannonhalmán rendezett konferencia anyaga adta. A konferencia témája a *liturgikus reformok* voltak, közelebbről az a kérdés, hogy vajon szerves fejlődés, vagy intézményes szabályozás határozta-e meg a liturgiátörténetben bekövetkezett változásokat. A témafölvetés nem előzmények nélküli: legfontosabb párhuzama talán a *Liturgiewissenschaftliche Quellen und Forschungen* sorozat 88. kötete (*Liturgiereformen*). Amint ott, úgy itt sem hiányzik az apologetikus mozzanat. A XX. század kétségkívül a római liturgia leggyökeresebb reformjainak volt tanúja, ezek igazolása pedig kihívást jelent a liturgiátörténészeknek is: ki tudja-e mutatni, hogy ez a rövid idő alatt végrehajtott, szinte mindenre kiterjedő és központilag szervezett folyamat nem jelent szakítást a hagyományunkból ismert, korábbi paradigmákkal?

Mindamellet a Praeconiában megjelent tanulmányok közt egyedül Paul De Clerck-nek a *Baumstark-törvényekre vonatkozó bírálata* látszik kissé ideologikusnak. Jóllehet jogosan emeli ki a nagy liturgiátörténész —bizonyára a korszellemtől erősen meghatározott— megközelítésének fogyatékoságait, egyoldalúan a végrehajtói oldalra figyel, vagyis az egyháztörténelmet valóban végigkísérő reformok tényét, illetve azok intézményes voltát hangsúlyozza, míg a reformok

mértékének, tárgyának és forrásainak kevés figyelmet szentel. Így azt a benyomást kelti, mintha a reformok azonos mértékben lettek volna jelen a liturgia egész története folyamán, és ezért a hagyományra és a folytonosságra való hivatkozás legföljebb a közvetlenül megelőző állapotra irányulna. Ugyanakkor fontos és megszívlelendő mindaz, amit a szerző a tanulmány végén a liturgika nem történeti megközelítéseiről, az általa szinkronikusnak nevezett módszerek használatáról ír.

A további előadások egy-egy tényleges reformmal foglalkoztak, így megfelelően ábrázolták (vagy helyesbítették) az elméleti alapvetést. Füzes Ádám *a középkori esztergomi rítus föladásáról* tájékoztatott, különös tekintettel ennek gyakorlati mozgatóira. Írásában számos értékes, eredeti szövegemlék is olvasható. Tarnai Imre saját élményeiről számolt be a tőle megszokott, személyes hangon (ezt a tartalomjegyzékben és a fejléceken olvasható „egyházmegyés papa” elírás csak tovább erősíti...) a II. Vatikáni Zsinatot követő újításokkal kapcsolatban. Fehérvári Jákó cikke különösen fontos, mert *a VI. század végi, tarifás bűnbánat galliai és hispániai fogadtatásáról* írva elsőként fejt ki részletesen a kánoni (egyszeri, a nyilvános istentisztelethez tartozó, püspök által kiszolgáltató) bűnbánat és a máig meghatározó szentgyónás (magán- vagy elégtételes bűnbánat — a francia-angol terminust [pénitence tariff/tariff penance] szolgálóan követő szókapcsolatot kissé erőltetettnek érezzük) mibenlétét és történeti viszonyát. A témában egyébként Cyrille Vogel munkái a legilletékesebbek, ám ezek magyarul nem elérhetőek, így köszönet illeti a francia szakirodalomban igen jártasnak mutatkozó, bencés kutatót. A sorozat utolsó darabja túllép a felekezeti határokon, és Hafenscher Károlyt, *a kortárs evangélikus liturgia megújításának* vezéralakját szólaltatja meg.

A „Tanulmányok” rovatban Dobszay László *Szent István király középkori verses zsolozsmájának* történetét, tartalmát és keletkezési körülményeit mutatja be tárgyyszerűen és meggyőző anyagismerettel. Dolhai Lajos *az egyházi rend szentsége fokozatainak föladásakor használt prexek (konszekrációs imák) teológiai elemzését* adja. Végül a lapszám kismonográfiájának is beillő, leghosszabb írásában Rihmer Zoltán közli *az „editio typica” kifejezés fogalmáról és fordításáról* szóló megjegyzéseit. A szerénykedő cím alatt valójában a Tridenti Zsinatot követő liturgiátörténeti korszak könyvkultúrájának igen alapos és informatív, történeti és tipológiai áttekintése húzódik meg — érdeklődéssel várjuk erről a címben föltételezett, második részt is. A folyóiratot Nagy Szent Leó pápa áldozócsütörtöki beszédének fordítása és Varga Mátyás könyvismertetése zárja.

A második szám jóval kevesebb tanulmányt közöl. Kajtár Edvárd a fülek megnyitásának szertartása, az úgynevezett Effeta-rítus alapján elmélkedik *Isten igéjének mélyebb befogadásáról*.

Tudományos szempontból talán a legértékesebb Józsa Attila rövid írása a középkori magyar forrásokra jellemző, *„Quia per serenissimam” kezdetű gyertyaszentelői prefációról* (nem miseprefációról, hanem konszekrációs imáról [prexről])

van szó, amely azonban mégis prefáció abban az értelemben, hogy nem tartalmaz epiklézist). A szerző biztos kézzel válogat az elsődleges és másodlagos források között, saját kutatásokra alapoz, és a liturgikus filológiát kísértő mellékvágányokra nem térve azonosítja szövegét rítusmeghatározó jegyként. Legfontosabb megjegyzésében fölhívja a figyelmet arra, hogy a szakramentáriumi anyagok és a zsolozsma-antifonále módszeres föltárása után itt lenne az ideje annak, hogy a kutatás kiterjedjen a processziós (és —tesszük hozzá— a nem római pontifikálék és a rituále körébe tartozó) szövegelemek történeti és területi rétegződésére.

Dolhai Lajosnak a *kisebb rendek történetéről* írt tanulmánya adatokban gazdag, és közérthetően ismerteti a gyakorlatból mára nagyrészt kiveszett osztiáriusi, exorcista, lektori és akolitusi fokozatokat. A bőségesen adatolt írás forrásainak azonosítását kissé megnehezíti a számos feloldatlan rövidítés, és erősen másodlagos jellegéről árulkodik néhány különös fölvetés (így a pusztán tudománytörténeti jelentőségű Harnack-művekkel való, imaginárius vita), valamint a latin szavaknak a szerző más írásaira is jellemző, asszimilátlan használata (pl. az olaszos „Pontificale Romano-Germanico”, vagy a németes „Amalar” szóalak). Mindez nem kisebbíti a munka érdemét, hiszen a magyar liturgiatudomány még sokáig rá fog szorulni a külföldi szakirodalmat összegző, ismeretterjesztő írásokra is.

A legterjedelmesebb tanulmányt Kuminetz Géza közli a *keresztények közti házasságról*. Írása elsősorban kánonjogi forrásokra támaszkodik, a liturgikához csak annyiban kötődik, amennyiben a hagyományos teológiai felosztás szerint a szentségtan is a liturgika része. A szerző részletesen és szakszerűen mutatja be a házasságra vonatkozó katolikus tanítást. Tárgyalásmódjában a skolasztikus módszert használja, tudniillik abból indul ki, hogy a természetes ész is nagyban megközelítheti a kinyilatkoztatott tartalmakat, érzésünk szerint azonban sokszor elővételezi ez utóbbiakat már olyankor, amikor azok nem következnének logikusan az előbbi alapján. Az újszolasztikus dialektikához tartozik a lehetséges ellenvetések cáfolata is. A lelkiségi vetületet főként Schütz-idézetek jelenítik meg, a kortárs, kazuisztikai érdeklődést pedig leginkább olasz nyelvű házasságjogi cikkekre tett hivatkozások képviselik. Bár a tanulmány önmagában értelmes egység, a Praeconia összefüggésében hiányoltuk a szoros értelemben vett liturgikus vonatkozásokat.

A lapszám második része kortárs liturgikus dokumentumok fordítását, illetve ismertetését közli, így mintegy nem hivatalos közlönyként működik. A templomainkban ma elterjedt liturgikus úzusok (és abúzusok), illetve az érvényes szerkönyvek és rendelkezések közötti nagy távolság miatt valóban elsőrendűen fontos, hogy az érdeklődők illetékes forrásból és idejekorán értesüljenek az Istentiszteleti és Szentségi Fegyelmi Kongregáció dokumentumairól, híreiről és a többi, liturgikus tárgyú szentszéki megnyilvánulásról. Hálásak leszünk a Praeconiának, ha ezt a szolgálatot a jövőben is elvégzi.

A „Szemle” rovatban az OICA (Felnőttek beavatása a keresztény életbe) szertartáskönyvről, egy, a bűnbánat liturgiátörténetét, azon belül különösen a pap szerepét tárgyaló disszertációról, egy újonnan megjelent liturgikai kézikönyvről, a *Redemptionis Sacramentum* instrukció jogi feldolgozásáról, egy liturgikus-teológiai munkáról, végül pedig a nemzetközi liturgikus és szentségtani bibliográfiáról találunk ismertetést.

A „Liturgikus élet” rovat a magyar egyház liturgikus intézményeiről számol be, majd Tarnai Imre észrevételei után a szám talán legértékesebb és egyben zárófejezete, a Füzes Ádám által összeállított *Magyar liturgikus bibliográfia 2000–2006* következik. A példásan gondos, mutatókkal ellátott és olykor rövid ismertetésekkel kiegészített, tematikus jegyzék valóban hiánypótló. Szerkesztője a bevezetőben kéri a szakma művelőit, hogy a szerkesztőség címére eljuttatott anyagokkal egészítsék ki gyűjtését, majd a jövőben segítsenek azt folyamatosan naprakésszé tenni.

Essék végül szó a folyóirat külalakjáról, szerkesztői koncepciójáról is! A borító igényesen egyszerű, bár felülete kissé sérülékeny a föltételezhető használathoz képest. A hivatkozási rendszer értelmes és egységes, a tördelés és az oldalkép a szakfolyóiratok átlagához képest szép, de kissé túlságosan szellős és ezért betűmérete is nagyobbnak hat, mint amekkora valójában. A címsorok formátuma még nyilván finomodik az első néhány számban, és ugyanez remélhető a néha értelmetlenül két sorra terjedő fejlécekről, amelyek ráadásul a főszövegtől a kelletténél távolabb esnek (a második számban még valószínűtlenül apró betűsek is — helyesebb lenne talán itt rövidíteni a hosszabb címeken). Bizonyára véletlen, hogy az első számban az oldalszámok betűtípusa nem egyezik a főszövegével, hiszen a második számban ezt a hibát már nem találtuk meg. Szintén az induló folyóiratoknál kikerülhetetlen hibák fokozatos javításáról árulkodik, hogy a második szám az elsőhöz képest tagoltabb szerkezetű és olvasószervezői szempontból összehasonlíthatatlanul gondosabb. Végül hasznosnak találnánk, ha a folyóiratban megtalálható lenne a tanulmányok szerzőinek és kutatási területüknek néhány soros ismertetése.

A megújult Praeconiát a Szent István Társulat adja ki. Megvásárolható könyvesboltjaiban, web-áruházában és csomagküldő katalógusa alapján. Az éves előfizetés 1800 Ft értékben lehetséges az 1053 Budapest V., Kossuth Lajos utca 1. címen, a www.stephanus.hu internetes oldalon vagy elektronikus levélben: kisker@stephanus.hu. A megrendelőlap megtalálható a második szám mellékleteként. A szerkesztőség a praeconia@freemail.hu címen vagy a kiadó posta-címén várja az olvasók észrevételeit, megjegyzéseit.

A Magyar Egyházzene nevében szívből kívánjuk, hogy a Praeconia tartósan és számos olvasót megszólítva, a kezdeti vagy akár egyre emelkedő színvonalon legyen képes betölteni rendeltetését a magyar katolikus liturgia terén.

Földváry Miklós István